

୩୩୩ ୫୫୫

Corresponding Author E-mail: Anchalee_p@rmutt.ac.th

คำสำคัญ: พระภิกษุ; สมณสาธูป; การพัฒนา

*Received September 8, 2021; Revised September 21, 2021; Accepted September 22, 2021

Abstract

The study aims to present the reasons why Buddhist monks lack *Samaṇasāruppa* and the guidelines for *Samaṇasāruppa* development of the Buddhist monks in the context of Thai society. The data was collected and analyzed in in-depth interviews by 8 Buddhist experts. The results showed that the main factors for Buddhist monks to lack *Samaṇasāruppa* were the Buddhist monks themselves and the other Buddhist monks in Saṅgha community. The secondary factors were Buddhist monk's education level and the current technological environment. The most important advice for developing of Buddhist monks' *Samaṇasāruppa* was the agencies responsible for overseeing the conduct of Buddhist monks. It should focus on improving the preceptors to attain *Samaṇasāruppa* inwardly and outwardly, and proceeding with the appointment, being a good role model and supervising the Buddhist monks in their care to conduct themselves in accordance with disciplines. The preceptor should also guide the practice of meditation and encourage the Buddhist monks to develop their *Samaṇasāruppa*. Another crucial suggestion was that all Buddhists should study the monastic discipline to behave properly towards the Buddhist monks and participate in overseeing the Buddhist monks' conduct in order to find creative ways to develop their *Samaṇasāruppa*.

Keywords: Buddhist monk; *Samaṇasāruppa*; Development

บทนำ

ในสังคมไทยยุคปัจจุบันมักมีข่าวเกี่ยวกับการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งได้รับความสนใจและวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมเป็นวงกว้าง ทั้งนี้ คำหนึ่งที่ประชาชนมักใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของพระภิกษุก็คือ คำว่า “สมณसारูป” ซึ่งถ้าพระภิกษุรูปใดประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องเหมาะสมตามพระวินัยและธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามก็จะได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุที่มีสมณसारูป ในทางตรงกันข้าม หากพระภิกษุรูปใดกระทำการที่ขัดต่อพระวินัย หรือธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นพระภิกษุที่ไม่มีสมณसारูป หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับความเป็นพระภิกษุ นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ คำว่า “สมณसारูป” จึงเป็นเสมือนเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรมสำหรับพระภิกษุที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าการวิพากษ์วิจารณ์พระภิกษุจะแสดงถึงความใส่ใจที่ประชาชนมีต่อการแสดงออกของพระภิกษุ แต่การคิดหรือพูดในเชิงตำหนิตีเดียพระภิกษุก็อาจนำมาซึ่งบาปโทษแก่ตนเองได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากประชาชนปล่อยให้พระภิกษุประพฤติตนไม่เหมาะสมต่อไปโดยไม่ทำอะไรเลยก็อาจ

นำมาซึ่งวิกฤติศรัทธาต่อวงการสงฆ์โดยรวมได้ และอาจทำให้พุทธศาสนิกชนชาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจจนต้องหันไปพึ่งพาการกราบไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ การทรงเจ้าเข้าผีหรือแม้แต่เครื่องรางของขลังทางไสยศาสตร์ อันมิได้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์อย่างแท้จริงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าทั้งการวิพากษ์วิจารณ์และการเพิกเฉยต่อการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุล้วนแต่ไม่ใช่แนวทางการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง แต่การหาสาเหตุและแนวทางการพัฒนาการแสดงออกของพระภิกษุให้น่าเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นน่าจะเป็นทางออกอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาจำนวน 8 ท่าน ในประเทศไทยทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูป และแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย เพื่อให้พระภิกษุมีการแสดงออกที่เหมาะสมกับการเป็นบรรพชิต และกลับมาเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและประชาชนโดยทั่วไปมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกในบุคคล (In – depth interview) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยทำการคัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการและหนังสือทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ต้องการศึกษา โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของผู้เขียนและแหล่งตีพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการเป็นหลัก ควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในบุคคล (In-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้ง 8 ท่าน จำนวน 1 ครั้ง ครั้งละไม่ต่ำกว่า 1 ชั่วโมง เพื่อสอบถามเกี่ยวกับประเด็นสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุประพฤติตนขัดต่อพระวินัยและอภิสมจารต่าง ๆ และแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย อนึ่ง คณะผู้วิจัยได้มีการทำจดหมายขออนุญาตเข้าพบและนัดหมายในการสัมภาษณ์ รวมถึงการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และการขออนุญาตบันทึกเสียงผ่านเครื่องบันทึกเสียงในรูปแบบ MP3

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยเน้นที่การค้นหาคำว่าสมณสาธูป และเกณฑ์การพิจารณาสมณ

สารูป ตลอดจนสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสารูป และแนวทางในการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย

ขั้นตอนที่ 3 การสรุปผล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์มาใช้เรียบเรียงเพื่อจัดทำสรุปผลการศึกษาที่ว่าด้วยสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสารูป และแนวทางในการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุในบริบทสังคมไทย

มโนทัศน์เกี่ยวกับสมณสารูป

จากหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สมณสารูป” ว่าเป็น “ความประพฤติอันสมควรของสมณะ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้อธิบายคำว่า “สารูป” ว่าเป็น “เหมาะสม หรือ สมควร มาจากภาษาบาลีว่า “สารูป” มาจากภาษาสันสกฤตว่า “สารูปย” ดังนั้น สมณสารูป คือ ที่สมควรแก่พระ (ใช้กับกิริยามารยาท เป็นต้น) เช่น ภิกษุพูดจาควร มีสมณสารูป (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2559) ส่วนคำว่า “สมณ” หรือ “สมณะ” ที่มาจากคำบาลีว่า “สม” แปลว่า สงบ (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. 9), 2559) ซึ่งในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สมณะ” ว่าเป็น “ผู้สงบ” หมายถึง นักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระงับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็นพระอริยบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าพระภิกษุผู้ได้ชื่อว่ามีสมณสารูปอย่างแท้จริงนั้นมิใช่เพียงแต่มีการแสดงออกภายนอกที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักพระวินัยเท่านั้น หากแต่ควรเป็นผู้ที่พยายามบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อยกระดับจิตให้หลุดพ้นจากกิเลสต่างๆ อีกด้วย

สำหรับเกณฑ์การประเมินสมณสารูปโดยทั่วไปของพระภิกษุ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ ประกอบไปด้วยสามัญศีลหรือปาฏิโมกขสังวรศีล 227 ข้อ อินทริยสังวรศีล อาชีวะปาริสุทธิศีล ปัจจัยสันนิสิตศีล จุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ตลอดจนอธิสมจารต่าง ๆ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามของพระภิกษุ ถ้าการกระทำของพระภิกษุรูปใดขัดต่อบัญญัติแห่งศีลหรืออธิสมจารที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้แล้วก็อาจจะเป็นการง่ายในการพิจารณาสมณสารูปของพระภิกษุรูปดังกล่าว แต่ในกรณีที่เป็นการกระทำที่ซับซ้อนหรือไม่ตรงกับบัญญัติใดเลย เช่น ในกรณีที่พระภิกษุร่วมมือกับนักธุรกิจในการฟอกเงิน หรือในกรณีที่พระภิกษุเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงทางการเมืองนั้น อาจจำเป็นต้องพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการบรรลุเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลสให้เบาบางลงไปหรือไม่ ซึ่งถ้าการกระทำใดที่พระภิกษุกระทำไปเพื่อพัฒนาให้ตนเองมีกิเลสน้อยลงจะถือว่าการกระทำนั้นเป็น

สิ่งที่ดีงามและพึงกระทำ แต่ถ้ามการกระทำใดก็ตามที่เมื่อกระทำแล้วจะยังเป็นการทำให้พระภิกษุมีการพอกพูนกิเลสให้มากขึ้น การกระทำนั้นย่อมมิใช่สิ่งที่พึงกระทำ

ทั้งนี้ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้เกณฑ์พื้นฐานชุดหนึ่งในการพิจารณาว่าการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งที่พระภิกษุพึงกระทำหรือไม่พึงกระทำ นั่นคือ 1) ความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย 2) ความเป็นคนมักน้อย สันโดษ และไม่สะสม 3) การเป็นผู้ขัดเกลา กำจัด และมีอาการนำเลื่อมใส และ 4) การเป็นผู้ไม่คลุกคลี และปรารภความเพียร ดังจะเห็นได้จากก่อนที่พระองค์จะมีการบัญญัติศีลแต่ละข้อขึ้นนั้น พระองค์ได้ทรงตรัสข้อความดังต่อไปนี้ กล่าวคือ “ได้ตรัสโทษความเป็นคนเลี้ยงยาก บำรุงยาก มักมาก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการนำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียรโดยประการต่าง ๆ” (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/28) จะเห็นได้ว่า เกณฑ์พื้นฐานดังกล่าวล้วนแล้วแต่เอื้อให้พระภิกษุพยายามกำจัดกิเลสของตนอันจะทำให้สามารถเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนาหรือนิพพานได้ นั่นเอง ดังนั้น ไม่ว่าจะการกระทำของพระภิกษุในสมัยปัจจุบันจะดูซับซ้อนเพียงใดก็ตามก็สามารถใช้เกณฑ์พื้นฐานเหล่านี้มาพิจารณาการกระทำนั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งที่พระภิกษุพึงกระทำหรือไม่พึงกระทำได้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่พระภิกษุร่วมมือกับนักธุรกิจในการพอกเงินนั้น ถึงแม้ว่าในพระวินัยปิฎกจะไม่มีคำว่า “พอกเงิน” แต่อาจพิจารณาว่าเป็นความคลุกคลี และความมักมาก ซึ่งมีได้เป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลสในใจของตนเองแต่อย่างใด จึงถือเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษ (น่าติเตียน) ซึ่งพระภิกษุทั้งหลายไม่ควรกระทำ เป็นต้น

สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปและแนวทางการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้ง 8 ท่านเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้พระภิกษุประพฤติตนขัดต่อพระวินัยและอภิสมจารต่าง ๆ ทำให้พบว่า สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปนั้นมี 4 ประการ กล่าวคือ 1. พระภิกษุ 2. พุทธศาสนิกชน 3. การศึกษาของพระภิกษุ และ 4. สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุไว้อย่างชัดเจน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. พระภิกษุ

สำหรับสาเหตุอันเกิดจากพระภิกษุนั้น หมายถึง ตัวของพระภิกษุเองและพระภิกษุรูปอื่นในสังฆปริณิพัตถ ซึ่งถือเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุไม่มีสมณสาธูป อันประกอบไปด้วย 3 สาเหตุ ดังนี้

1.1 พระภิกษุขาดความตั้งใจในการลดละกิเลสของตนเอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาต่างเห็นพ้องกันว่า การที่พระภิกษุไม่สามารถลดละกิเลสในใจของตนเองได้ ก็เสมือนเป็นความล้มเหลวที่จะครองชีวิตประเสริฐ ซึ่งก็คือชีวิตที่ดีงามกว่าบุคคลโดยทั่วไป ซึ่งกิเลสหลัก ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนมี 3 ประการ อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ถ้าพระภิกษุพยายามขัดเกลากิเลสเหล่านี้ให้เบาบางลงได้ การ

แสดงออกภายนอก เช่น การพูดจา และมารยาทต่าง ๆ ย่อมจะเหมาะสมตามมา ทั้งนี้ สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้พระภิกษุไม่สามารถลดละกิเลสได้นั้นจะเกิดจากการที่พระภิกษุขาดความตั้งใจที่จะลดละกิเลสอย่างแท้จริงเมื่อเข้ามาสู่เพศบรรพชิตแล้ว จึงมักจะยังปฏิบัติตนไม่แตกต่างจากตอนเป็นฆราวาสมากนัก ทำให้ไม่มีโอกาสในการพัฒนาสมณสารูปของตนในระหว่างที่เป็นพระภิกษุ ซึ่งคณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากพระภิกษุจำนวนมากตัดสินใจอุปสมบทตามประเพณีของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ซึ่งมีความเชื่อว่าการอุปสมบทจะเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูที่บุตรมีต่อบุพการีของตน โดยที่ตนเองมิได้มีเป้าหมายที่จะแสวงหาทางดับทุกข์ดังเช่นผู้บวชในสมัยพุทธกาล

1.2 พระภิกษุเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติสมณธรรมเพื่อความหลุดพ้น

พระครูภาวนาวชิรวิธาน วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) เห็นว่า พระภิกษุจำนวนหนึ่งอาจเคยมีความตั้งใจจะออกบวชเพื่อปฏิบัติภาวนาเพื่อความหลุดพ้นหรือบรรลुธรรมในระดับใดระดับหนึ่ง แต่เมื่อผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ นานวันเข้าก็เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย และล้าเลิกลงที่สุด ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่พระภิกษุเหล่านั้นไม่สามารถบรรลุธรรมใด ๆ ได้เลย อาจเกิดจากการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือเป็นเพราะไม่มีโอกาสได้พบเจอกับครูบาอาจารย์ที่สามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องได้ ถึงแม้จะปฏิบัติด้วยความเพียรมากเพียงใดก็อาจมีความก้าวหน้าในวิปัสสนาญาณจนสามารถบรรลุธรรม ผล นิพพานได้ เมื่อการปฏิบัติดังกล่าวไม่บรรลุผลเท่าที่ควร กิเลสจึงยังคงเหลืออยู่มากมายในจิตใจจนเป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านั้นกระทำความผิดพระวินัยได้ง่าย ในขณะที่พระภิกษุผู้ที่มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติสมณธรรมจนกระทั่งบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลในระดับใดระดับหนึ่งแล้ว ย่อมมีกิเลสเบาบางลงและมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดศีลธรรมอันดีต่าง ๆ น้อยลงตามมา

1.3 พระภิกษุขาดการกล่อมเกลาและขาดแบบอย่างที่ดีจากพระภิกษุในสังฆปริณายก

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า ในสมัยก่อน พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุที่มีพรรษามากกว่าจะช่วยกันสอนหรือชี้แนะพระบวชใหม่หรือพระภิกษุที่มีพรรษาน้อยกว่าให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย แต่ในพระสมัยนี้บวชแล้วไม่มีใครคอยอบรม ครั้นเมื่อถูกสิ่งภายนอกยั่วยุย่ายวน จึงหลงใหลวัตถุได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ จึงมีพระที่ไม่เรียบร้อย และกระทำความผิดศีลมากขึ้น ซึ่งประเด็นปัญหานี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดครูหรือพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสารูปเป็นแบบอย่างที่ดี หรืออาจเป็นเพราะพระอุปัชฌาย์และพระผู้ใหญ่ภายในวัดซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยมากกว่ามิได้ดำเนินการอบรมหรือขัดเกลาพระบวชใหม่และพระภิกษุที่มีพรรษาน้อยกว่าด้วยสาเหตุต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนา

1) สมภาร พรหมทา(2559) ได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้บวชควรเชื่อว่าชีวิตพระภิกษุเป็นชีวิตที่ดีที่ประเสริฐ และพยายามลดละกิเลสของตน ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเนื่องจากการที่พระภิกษุมีความเชื่อว่าชีวิตพระภิกษุเป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่าฆราวาสนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

มากของผู้ที่คิดจะออกบวช และความเชื่อดังกล่าวนำมาซึ่งความศรัทธาต่อสถานภาพความเป็นพระภิกษุของตน และจะพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมที่ตีถามอีกด้วย แต่ถ้าบุคคลที่ตัดสินใจจะบวชยังไม่รู้สึกศรัทธาต่อการเป็นพระหรือไม่เชื่อว่าชีวิตพระเป็นวิถีชีวิตที่ประเสริฐ บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าสักแต่บวชหรือบวชแต่กายโดยมิได้บวชใจ จึงยังคงใช้ชีวิตหลังบวชไม่ต่างจากตอนก่อนบวช คือ ไม่พยายามลดละกิเลสต่าง ๆ ในใจของตน ซึ่งขัดแย้งกับมโนทัศน์เกี่ยวกับความเป็นสมณะในพระพุทธศาสนา ที่แม้จะยังไม่บรรลุนิพพานใด ๆ แต่พระภิกษุก็ยังพยายามฝึกฝนตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ ยิ่งไปกว่านั้น พระภิกษุบางรูปไม่เพียงแต่ขาดความพยายามในการลดละกิเลสที่มีอยู่ในตนเท่านั้น หากแต่ยังพยายามหลอเลียงกิเลสในใจตนให้พอกพูนมากขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การคอร์รัปชันเงินทำบุญของญาติโยม เช่น กรณีเงินทอนวัด ซึ่งเป็นข่าวใหญ่เมื่อไม่นานมานี้ อีกทั้ง พระภิกษุจำนวนไม่น้อยมักมีการบอกใบ้ให้หาย ดูดวง และเล่นไสยศาสตร์รูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2) สมภาร พรหมทา(2559) และ บรรจบ บรรณรุจิ (2559) ได้เสนอแนะไว้ว่า ผู้บวชควรสร้างความตระหนักรู้ในสถานภาพของตนเอง คือ รู้ว่าตนอยู่ในเพศบรรพชิตแล้ว มิใช่เป็นฆราวาสดังแต่ก่อน อีกทั้ง ยังควรศึกษาพระธรรมวินัยด้วยว่าเมื่อบวชแล้วสิ่งใดควรทำ / ไม่ควรทำในขณะที่ถือเพศบรรพชิต ไม่ว่าพระภิกษุจะตัดสินใจบวชด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อให้มิให้ขาดจากศีล หรือศีลมัวหมอง นอกจากนี้ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ยังเห็นว่าการตระหนักรู้ว่าตนเป็นพระภิกษุเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการตรวจสอบตนเอง และพัฒนาตนเองของพระภิกษุในขั้นต่อไป

3) พระครูภาวนาวชิรสถิตคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโภ) (2559) ได้เสนอแนะว่า พระภิกษุควรเลือกครูหรือวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถในการฝึก และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติสมณธรรมได้อย่างถูกต้อง นั่นก็คือ วิปัสสนาจารย์ที่สามารถสอนวิธีทำให้มรรค 8 เกิดขึ้นได้ เพราะอริยมรรคมีองค์ 8 นั้นถือเป็นสัญลักษณ์ของการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ที่มีแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ทรงตรัสไว้ในมหาปริณิพพานสูตร ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ความว่า “สุภัทธะ ในธรรมวินัยที่ไม่มีอริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมไม่มีสมณะที่ 1 ย่อมไม่มีสมณะที่ 2 ย่อมไม่มีสมณะที่ 3 ย่อมไม่มีสมณะที่ 4 ในธรรมวินัยที่มีอริยมรรคมีองค์ 8 ย่อมมีสมณะที่ 1 ย่อมมีสมณะที่ 2 ย่อมมีสมณะที่ 3 ย่อมมีสมณะที่ 4 สุภัทธะ ในธรรมวินัยนี้มีอริยมรรคมีองค์ 8 สมณะที่ 1 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 2 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 3 มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น สมณะที่ 4 ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้เท่านั้น ลัทธิอื่นว่างจากสมณะทั้งหลายผู้รู้ทั่วถึง สุภัทธะ ถ้าภิกษุเหล่านี้เป็นอยู่โดยชอบ โลกจะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย.” (ที.ม. (ไทย) 10/214/162)

ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่า ในประเทศไทยมีแนวทางในการปฏิบัติภาวนาหลายรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละวัดหรือสำนักปฏิบัติธรรม ในขณะที่พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นได้จากการตรัสรู้เพียงครั้งเดียว จึงมีนัยว่าพระองค์ปฏิบัติภาวนาเพียงแนวทางเดียว ดังนั้น ถ้าผู้บวชต้องการ

ปฏิบัติภาวนาอย่างถูกต้องตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนก็ควรหาข้อมูลจากวิปัสสนาจารย์ของวัดหรือสำนักต่าง ๆ เสียก่อน ว่าท่านสอนให้ปฏิบัติในแนวทางใดและสามารถอธิบายการเกิดขึ้นของมรรคมงคล 8 ได้หรือไม่ ถ้าวิปัสสนาจารย์ท่านใดไม่สามารถอธิบายวิธีการทำให้มรรค 8 เกิดขึ้นได้ ก็อาจเป็นไปได้ว่าแนวทางปฏิบัตินั้น ๆ ไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งถ้าเลือกปฏิบัติตามแนวทางนั้น นอกจากจะไม่สามารถทำให้วิปัสสนาญาณก้าวหน้าหรือบรรลุมรรคใด ๆ แล้ว ยังอาจทำให้เกิดวิปัสสนาแบบต่าง ๆ หรือมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ปฏิบัติอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น พระสุชาติ อภิชาโต (2564) ได้เสนอแนะว่า ผู้ที่ต้องการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นควรแสวงหาพระภิกษุที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น พระภิกษุที่บรรลุโสดาบันขึ้นไป เพื่อที่ท่านจะสามารถชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องได้ ซึ่งในประเด็นนี้คณะผู้วิจัยเห็นด้วยในหลักการเป็นอย่างยิ่ง แต่ในทางปฏิบัติอาจมีข้อเรื่องง่ายที่จะทราบว่าเป็นพระภิกษุรูปใดบ้างที่เป็นพระโสดาบันหรือพระอริยบุคคลในระดับที่สูงขึ้นไป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นผู้รับรองเนื่องจากบุคคลที่มีระดับจิตต่ำกว่าย่อมไม่สามารถล่วงรู้ระดับจิตของบุคคลที่มีระดับจิตสูงกว่าตนได้ ดังนั้น ปุณฺณธรรมดาโยมมีอาจรู้ได้ว่าบุคคลใดหรือพระภิกษุรูปใดเป็นพระอริยบุคคล ด้วยเหตุนี้ การเลือกวิปัสสนาจารย์จึงเน้นการพิจารณาที่ความสามารถในการสอนวิธีการทำให้มรรคมงคล 8 เกิดขึ้นมากกว่าที่จะเน้นเลือกจากความเป็นอริยบุคคล ซึ่งผู้ที่สอนวิธีการทำให้มรรคมงคล 8 เกิดขึ้นได้นั้นอาจไม่จำเป็นต้องบรรลุมรรคเป็นพระอริยบุคคลก็เป็นได้

4) พระครูภาวนาวชิรสุทิจฺจน ว. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ยังได้เสนอแนะอีกว่า หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่กำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาเถรสมาคมควรมีนโยบายที่จะพัฒนาพระอุปัชฌาย์ให้มีความรู้ทั้งทางด้านการประพฤติปฏิบัติตนตามพระวินัยและการปฏิบัติภาวนา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตนในฐานะบรรพชิต ซึ่งสอดคล้องกับพุทธสมบัติที่พระพุทธเจ้าทรงเสนอแนะให้ทำในฐานะพระอุปัชฌาย์ ดังที่ชินสโรเถระได้แปลและเรียบเรียงไว้ดังนี้ “ก็เพราะเหตุนี้แล พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงรู้ ผู้ทรงเห็น อย่างมากมายไว้ชอบเขต เป็นพระอรหันต์ ศีล อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้วสมาธิ ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้ว ปัญญา ทรงถึงพร้อมด้วยความเชี่ยวชาญแล้ว เหล่านี้คือพระพุทธานุสสติที่เป็นพุทธานุสสติ ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะต้องมอบให้แก่พระภิกษุทุกรูปที่เป็นสิทธิวิหาริกของตน เพื่อจะได้สิทธิในการทำประโยชน์แก่โลก สิทธิวิหาริกทั้งหลายของพระอุปัชฌาย์จึงจะได้ชื่อว่าเป็นพุทธชินโนรส โอรัสของผู้นั้นกิเลสสามารถด้วยการตรัสรู้อย่างแท้จริง” (ชินสโรเถระ, 2562)

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพระอุปัชฌาย์ถือเป็นบุคคลสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอกของพระภิกษุในความดูแล เพราะเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา และบทบาทที่สำคัญก็คือการเป็นอาจารย์ของพระภิกษุในความดูแล ซึ่งพระอุปัชฌาย์จะคอยถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติภาวนาและคอยกำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย โดยตัวพระอุปัชฌาย์เองเป็นเสมือน

แบบอย่างที่ดี เมื่อพระอุปัชฌาย์ขัดเกลาพระภิกษุในความดูแลของตนให้เป็นพระภิกษุที่ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญาแล้ว เมื่อถึงวันหนึ่งที่พระภิกษุเหล่านั้นได้เป็นพระอุปัชฌาย์บ้าง พวกท่านก็จะได้มีแนวทางที่ถูกต้องในการดูแลพระภิกษุรุ่นต่อ ๆ มาให้ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอกต่อไป ซึ่งคณะผู้วิจัยคิดว่าถึงแม้พระอุปัชฌาย์จะยังไม่ใช่ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในสมาธิและปัญญา แต่อย่างน้อยก็ควรมีความเชี่ยวชาญในศีลหรือมีสมณสาธูปภายนอกที่น่าเลื่อมใสเพราะการแสดงออกภายนอกเป็นสิ่งที่ประชาชนมักสังเกตเห็นและถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมให้สังฆมไทยมีพระอุปัชฌาย์ที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญและเร่งด่วนในการปฏิรูปคณะสงฆ์ และเป็นการช่วยให้พระพุทธศาสนาเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้คนในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

5) พระไพศาล วิสาโล (2559) ได้เสนอแนะว่า พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุในวัดควรแนะนำสั่งสอนพระผู้บวชใหม่เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา และการวางตัวที่เหมาะสมในฐานะบรรพชิต ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ได้ให้ความเห็นว่า “นอกจากการตระหนักรู้ในตนเองของพระภิกษุแล้ว การเอาใจใส่ของครู / อาจารย์ ในระบบการเรียนรู้หรือการฝึกฝนอบรมให้ปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยถือเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งหากระบบ “ครู-ลูกศิษย์” ล่มสลายตั้งแต่ต้น คือ ผู้เป็นครู / อาจารย์ไม่มีความเป็นสมณะ หรือไม่มีสมณสาธูป ศิษย์ก็จะมีครู / อาจารย์ที่ช่วยฝึกฝน การพัฒนาสมณสาธูปซึ่งในพระธรรมวินัยมีขั้นตอนอยู่แล้ว (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง” ดังนั้น พระอุปัชฌาย์และพระภิกษุทุกรูปในวัดควรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและอบรมสั่งสอนพระบวชใหม่เพื่อให้ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูป ไม่ว่าพระบวชใหม่เหล่านั้นจะบวชเป็นเวลากี่วันหรือบวชด้วยวัตถุประสงค์ใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรสร้างความตระหนักรู้ในตนเองว่าตอนนี้ตนเองเป็นพระภิกษุแล้ว มิใช่ฆราวาสดังแต่ก่อน เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ควรพัฒนาตนเองให้มีสมณสาธูปทั้งงดงามและเป็นที่เลื่อมใสของผู้พบเห็น อีกทั้ง ไม่ควรกระทำความผิด ๆ ให้งานสงฆ์โดยรวมได้รับผลกระทบในเชิงลบ และการสอนที่ดีที่สุดก็คือ การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระบวชใหม่ในทุกด้าน

6) พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังเสนอแนะอีกว่า บุคคลที่จะอุปสมบทควรเลือกวัดที่จะจำพรรษาที่มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่สามารถช่วยชี้แนะการปฏิบัติภาวนาได้ มิใช่วัดที่เน้นการจำหน่ายวัตถุมงคลหรือประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในประเทศไทยมีวัดจำนวนมากที่มีการจำหน่ายวัตถุมงคล เช่น พระเครื่อง และเครื่องรางของขลังต่าง ๆ และมีวัดจำนวนไม่น้อยเลยที่มีการให้บริการด้านไสยศาสตร์แก่ญาติโยมด้วย เช่น การทำเสน่ห์ และการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาในรูปแบบต่าง เป็นต้น ถึงแม้การมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็แรงดึงดูดที่ทำให้ผู้คนเข้าวัดและทำบุญกันมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้วัดมีรายได้มากขึ้น แต่พระภิกษุภายในวัดเหล่านั้นก็อาจหมดเวลาในแต่ละวันไปกับกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวจนทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อันเป็นกิจที่พึงทำในฐานะพระภิกษุใน

พระพุทธศาสนา เช่น การปฏิบัติภาวนา และการอบรมสั่งสอนพระบวชใหม่ เป็นต้น ดังนั้น ถ้าผู้ที่มีความประสงค์จะบวชและจำพรรษาในวัดดังกล่าวอาจไม่มีโอกาสได้เรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือไม่มีโอกาสได้ขัดเกลากิเลสของตนเองอย่างที่เราควรจะเป็นในฐานะพระภิกษุ นั่นเอง

7) สมภาร พรหมทา(2559) และ ชาญณรงค์ บุญหนุน (2559) ยังเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้นำคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ รวมถึงมหาเถรสมาคม ควรให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุ และกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ถ้าชุมชนสงฆ์โดยรวมมีสมณสาธูปก็จะเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้พระภิกษุที่ยังไม่มีสมณสาธูปเข้าถึงการมีสมณสาธูปได้ ซึ่งจากการติดตามข่าวสารบ้านเมืองจะพบว่า ผู้นำคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ จำนวนหนึ่งมีการกระทำผิดศีลจนถึงขั้นปาราชิก บ้างก็มีการสะสมลาภสักการะที่หุรหรราราคาแพง บ้างก็มีการวิ่งเต้นเพื่อซื้อตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุโดยทั่วไป อีกทั้งยังไม่เป็นไปเพื่อการลดละกิเลสในใจของตนเองอย่างที่เราควรจะเป็น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าถ้าจะต้องมีการปฏิรูปวงการสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรมน่าจะเริ่มต้นที่ผู้นำคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ และมหาเถรสมาคม เพราะเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนและประชาชนโดยทั่วไป

2. พุทธศาสนิกชน

พุทธศาสนิกชน ถือเป็นสาเหตุหลักอีกประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุไม่มีสมณสาธูป ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 สาเหตุ ได้แก่

2.1 พุทธศาสนิกชนจำนวนมากขาดความรู้และความใส่ใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ

พระไพศาล วิสาโล (2559) เห็นว่าเมื่อพุทธศาสนิกชนจำนวนมากขาดความรู้และความใส่ใจเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ จึงนำมาซึ่งการปฏิบัติต่อพระภิกษุอย่างไม่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การสั่งอาหารประเภทชาบูชาบูที่ยังไม่ได้ปรุงสุกมาถวายแด่พระภิกษุโดยขาดความรู้ว่าพระภิกษุไม่ควรรับถวายเป็นเนื้อสดและไม่ควรปรุงอาหาร หรือการซื้อรถหุรหรราราคาแพงถวายแด่พระภิกษุ โดยไม่พิจารณาว่าแก่นสารสำคัญของการมีรถ คือ เพื่อใช้อำนวยความสะดวกในการเดินทางเท่านั้น จึงเป็นปัจจัยที่เอื้อให้พระภิกษุเกิดความหลงใหลในวัตถุและความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น เป็นต้น ท่านผู้เชี่ยวชาญหลายท่านยังเห็นว่าแม้แต่โทรศัพท์มือถือที่สามารถดูหนังฟังเพลงและเล่นเกมได้ ญาติโยมก็ไม่ควรถวายแด่พระภิกษุ เพราะสิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยที่เอื้อให้พระภิกษุเข้าไปใช้บริการได้โดยง่าย และการเพลิดเพลินอยู่กับสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำให้พระภิกษุเสียเวลาในการปฏิบัติสมณธรรมเพื่อขัดเกลากิเลสของตน

นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังมีความเห็นว่า ผลของการขาดความรู้ดังกล่าวทำให้ญาติโยมไม่เข้าใจว่าพระภิกษุที่ดีควรเป็นอย่างไร? ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าแปลกใจที่ประชาชนจำนวนมากมักเคารพนับถือพระภิกษุโดยพิจารณาจากสมณศักดิ์หรือตำแหน่งของพระภิกษุรูปนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าพระภิกษุรูปใดมีสมณศักดิ์หรือตำแหน่งสูงก็ถือว่าเป็นพระภิกษุที่ดี บ้างก็

พิจารณาพระภิกษุว่าดีจากการมีโลกียอภิญา หรือการมีคาถาอาคมรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการปลุกเสกวัตถุมงคลหรือบอกใบ้ให้หาย เป็นต้น

2.2 พุทธศาสนิกชนมักเพิกเฉยเมื่อพบเห็นการกระทำผิดพระวินัยของพระภิกษุ

พระไพศาล วิสาโล (2559) เห็นว่าญาติโยมส่วนใหญ่ไม่ค่อยกล้าตักเตือนพระภิกษุ บ้างก็ปล่อยปละละเลยเมื่อเห็นท่านเหล่านั้นกระทำความผิดพระวินัย คณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ญาติโยมไม่กล้าตักท้วงหรือตักเตือนพระภิกษุอาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับพระวินัยดังที่กล่าวแล้วข้างต้น และอีกสาเหตุหนึ่ง คือ การกระทำที่ผิดพระวินัยของพระภิกษุหลายอย่างเอื้อประโยชน์ให้แก่ตัวญาติโยมเอง ถึงแม้ว่าญาติโยมบางคนหรือบางกลุ่มจะรู้ว่าสิ่งที่พระภิกษุกระทำความผิดกล่าวไม่ถูกต้องตามพระวินัย แต่ญาติโยมก็จะไม่ตักท้วงหรือตักเตือน เช่น การบอกใบ้ให้หาย เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าพระภิกษุรูปใดสามารถบอกใบ้ให้หายได้แม่น ญาติโยมจะยิ่งให้ความเคารพนับถือ และนำลากสักการะต่าง ๆ มาถวาย แทนที่จะดำเนินการตักเตือนหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้พระภิกษุเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับการเป็นผู้อยู่ในเพศบรรพชิตมากขึ้น คณะผู้วิจัยคิดว่าสาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากการที่สังคมไทยมีประชาชนที่มีฐานะจนจำนวนมาก ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศจึงทำให้ประชาชนต้องพยายามดิ้นรนเลี้ยงปากเลี้ยงท้องด้วยการเล่นการพนันหรือเสี่ยงโชคในรูปแบบต่าง ๆ และวัดก็เป็นที่พักพิงในเรื่องดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ผู้คนไม่ใช่เพียงแค่มารวัดเพื่อขอหายจากพระภิกษุเท่านั้น หลาย ๆ วัดยังสร้างรูปเคารพของเทพเจ้าศาสนาอื่น ๆ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อให้ประชาชนมาบนบานศาลกล่าว หรือขอโชคขอลาภกันอย่างแพร่หลาย ยิ่งไปกว่านั้น บางวัดยังมีบริการทางด้านไสยศาสตร์และศาสตร์แขนงต่าง ๆ ที่ผิดต่อพระวินัยอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา ทำเสน่ห์ ดูดวง และให้ฤกษ์ยามยามดีในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ไม่ใช่กิจของพระภิกษุที่พึงกระทำและขัดต่อพระวินัย แต่พุทธศาสนิกชนจำนวนมากต่างก็ยอมรับนับถือกันอย่างแพร่หลาย ทั้งที่พระพุทธเจ้าได้ทรงให้แนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จและมีความสุขไว้อย่างมากมายแล้ว เช่น หลักอริยปาท 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมแห่งความสำเร็จ และหลักปธาน 4 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “หัวใจเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นหลักธรรมอันนำมาซึ่งความร่ำรวย ไม่เป็นหนี้เป็นสิน เป็นต้น หรือถ้าบุคคลใดต้องการมีเสน่ห์ มีคนรักใคร่ ก็ควรปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพระภิกษุน่าจะเป็นที่พึ่งของประชาชน โดยการสอนหลักธรรมเหล่านี้แก่ญาติโยมเพื่อนำไปปฏิบัติแทนที่จะทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ให้เป็นอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ถึงแม้พระภิกษุเหล่านั้นจะให้เหตุผลว่าการกระทำผิดพระวินัยดังกล่าวเป็นอุบายในการทำให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้าวัดและทำบุญ ส่วนทางวัดและตัวพระภิกษุเองก็ได้ประโยชน์ในเรื่องของลากสักการะและความศรัทธาเลื่อมใสจากประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่พระภิกษุเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนนั้นเปลี่ยนไปจากสมัยพุทธกาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากใน

สมัยพุทธกาลพระภิกษุเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนเพราะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการดับทุกข์หรือกำจัดกิเลสให้แก่ประชาชน แต่ในสมัยปัจจุบันพระภิกษุกลับเป็นผู้ที่ส่งเสริมให้ประชาชนพอกพูนกิเลสและดำเนินชีวิตออกห่างจากความดีงามมากขึ้น เช่น การเล่นเกมพนันและสวดอ้อนวอนขอสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แทนที่จะหันมาศึกษาพระธรรมคำสอนและปฏิบัติธรรมเพื่อลดละกิเลสในใจของตน

2.3 พุทธศาสนิกชนแต่ละกลุ่มมักอุปถัมภ์พระภิกษุที่ถือว่าเป็นพวกของตนโดยไม่สนใจสมณสารูปของพระภิกษุเหล่านั้น

สมภาร พรหมทาเล็งเห็นว่า “ปัญหาของพระภิกษุไทยเวลานี้ส่วนหนึ่ง คือ ชาวบ้านหรือมวลชนแต่ละกลุ่มมักอุปถัมภ์พระภิกษุที่ถือว่าเป็นพวกของตน โดยไม่สนใจสมณสารูปของพระภิกษุเหล่านั้น ทำให้พระภิกษุเองยังไม่สำรวจระวังในการแสดงออกของตนเท่าที่ควร เพราะเชื่อมั่นว่าถึงอย่างไรตนก็มีมวลชนดังกล่าวอุปถัมภ์อยู่แล้ว” ดังจะเห็นจากข่าวสารในยุคปัจจุบันเมื่อพระภิกษุกระทำความผิดพระวินัย มวลชนที่ศรัทธาต่อพระภิกษุรูปนั้นจะออกมาปกป้องหรือกดดันมิให้เกิดกระบวนการตรวจสอบต่าง ๆ ดังนั้น นอกจากประชาชนจะไม่ร่วมกันเป็นหูเป็นตาและตรวจสอบพฤติกรรมของพระภิกษุแล้ว ยังทำให้พระภิกษุกล้าจะกระทำความผิดมากขึ้น และเป็นแบบอย่างให้พระภิกษุรูปอื่น ๆ กระทำตามได้โดยง่าย คณะผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสาเหตุอาจเกิดจากการที่มวลชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับพระวินัย ประกอบกับการกระทำความผิดของพระภิกษุอาจจะเอื้อประโยชน์บางประการให้แก่มวลชนเหล่านั้นดังที่กล่าวแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังทำให้เห็นอีกว่าสำหรับผู้คนจำนวนหนึ่งในสังคมไทยมักใช้ความศรัทธานำปัญญาในการเลือกเคารพนับถือพระภิกษุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าพระภิกษุรูปนั้นมีอิทธิพลหรือสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ เช่น การระลึกชาติได้ หรือมีหัตถิยาตาทิพย์ เป็นต้น ประชาชนก็จะพากันนับถือเสมือนประหนึ่งว่าพระภิกษุรูปนั้นเป็นพระอรหันต์หรือเป็นผู้ที่บรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่งแล้ว โดยอาจไม่ทราบเลยว่าการแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการบรรลุธรรมแต่อย่างใด แต่เป็นเพียงพลังจิตที่ปุถุชนก็สามารถจะมีได้ถ้าได้ผ่านการฝึกสมาธิบางรูปแบบ เช่น การเพ่งกลืน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าประชาชนจำนวนมากไม่น้อยเลยในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนาที่ตนนับถืออย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนา

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาทุกท่านต่างเห็นว่า พุทธศาสนิกชนควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุ เพื่อจะได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถพิจารณาการกระทำของพระภิกษุว่าเหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าถ้าบุคคลพบว่าพระภิกษุกระทำความผิดวินัยก็ควรดำเนินการตักเตือนด้วยความสุภาพและปรารถนาดี หรืออาจใช้วิธีการรายงานพระผู้ใหญ่ภายในวัดหรือพระสงฆ์การะระดับต่าง ๆ เพื่อให้ช่วยตักเตือนกันต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสมณสารูปของพระภิกษุได้มากกว่าการที่นำคลิปหรือ

ภาพที่พระภิกษุกระทำผิดไปประจานลงสื่อสังคมต่าง ๆ อย่างที่มักจะทำกันในปัจจุบัน ซึ่งทำให้ผู้คนที่มาดูโพสต์มีการตำหนิหรือด่าทอพระภิกษุด้วยคำพูดหยาบคายอย่างที่เห็นกันอยู่ทั่วไป ถึงแม้เรื่องราวในโพสต์เหล่านั้นจะเป็นเรื่องจริงก็ตาม แต่ผู้ที่ตำหนิติเตียนส่วนใหญ่ไม่ได้ติเพื่อก่อหากแต่ติเตียนด้วยความรู้สึกโกรธแค้นชิงชังหรือมุ่งร้ายซึ่งเป็นกิเลสในใจของผู้ติเตียนเอง จึงทำให้ผู้ติเตียนมีบาปเกิดขึ้น

นอกจากนี้ บุญรอด บุญเกิด(2559) ยังกล่าวเสริมอีกว่า บางครั้งพระภิกษุมิได้กระทำผิดพระวินัยแต่อย่างใด แต่ประชาชนบางกลุ่มเกิดความเข้าใจผิดจึงพากันตำหนิติเตียนก็มี ซึ่งสาเหตุหลักก็มักเกิดจากความไม่รู้เกี่ยวกับพระวินัยอย่างถ่องแท้ ซึ่งในกรณีนี้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวไม่เพียงแต่ตำหนิพระภิกษุ หากแต่ยังเป็นการใส่ร้ายป้ายสีพวktanด้วย ยิ่งเป็นการทำให้ตัวประชาชนเองมีบาปเกิดขึ้นมากกว่าปกติ ดังนั้น ถึงแม้ว่าการที่ประชาชนให้ความสนใจต่อความประพฤติของพระภิกษุจะถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ควรเลือกวิธีการที่สร้างสรรค์ในการเตือนเพื่อไม่ให้เกิดบาปโทษแก่ตนเอง และทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุอย่างแท้จริง

พระไพศาล วิสาโล (2559) พุทธศาสนิกชนไม่ควรปรนเปรอพระภิกษุด้วยวัตถุสิ่งของที่เกินความจำเป็น อาทิเช่น เครื่องประดับตกแต่งที่พัก และข้าวของเครื่องใช้หรูหราราคาแพง เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะพระภิกษุเป็นผู้ที่กำลังฝึกตนให้พ้นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองจึงควรมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและสันโดษ ดังนั้น การถวายข้าวของที่เกินจำเป็นดังกล่าวอาจไม่เป็นผลดีต่อการฝึกฝนตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ อีกทั้ง ยังอาจเป็นเหตุให้พระภิกษุเกิดการพอกพูนกิเลสให้มากขึ้นด้วย เช่น ยึดติดกับความสุขสบาย หรือเกิดความรู้สึกหวงหรือเป็นห่วงสิ่งของเหล่านั้น เป็นต้น ส่วนสิ่งที่ควรถวายแด่พระภิกษุก็คือ สิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต อันได้แก่ อาหาร น้ำ และยารักษาโรค เป็นต้น

2) พระไพศาล วิสาโล (2559) ยังกล่าวอีกว่า พุทธศาสนิกชนควรสนับสนุนพระภิกษุในด้านการปฏิบัติภาวนาและศึกษาพระปริยัติธรรมมากยิ่งขึ้น ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า อย่างน้อยประชาชนควรสนับสนุนให้พระภิกษุมิเวลาในการปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่ แทนที่จะรบกวนให้พระภิกษุมาคอยบอกเลขหอย ดูดวง หรือประกอบพิธีทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ให้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผิดพระวินัยทั้งสิ้น นอกจากนี้ ประชาชนยังควรถวายสิ่งที่เอื้อให้พระภิกษุได้ปฏิบัติภาวนาหรือเรียนพระปริยัติธรรมได้สะดวกมากขึ้น อาทิเช่น ถวายทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน ตลอดจนพระไตรปิฎกและเอกสารทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น

3) สมภาร พรหมทา เสนอแนะว่า พุทธศาสนิกชนควรให้ความเคารพนับถือพระภิกษุโดยพิจารณาที่สมณสาธูปของท่านเป็นสำคัญ ซึ่งอาจกระทำได้โดยการณรงคหรือให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ ว่าประชาชนอย่านับถือพระภิกษุที่ตนยึดว่าเป็นพวกของตนเท่านั้น แต่ควรพิจารณาความประพฤติของพระภิกษุเหล่านั้นด้วย โดยอาจให้ความรู้เกี่ยวกับพระวินัย

เพื่อให้ประชาชนทราบว่าพระภิกษุที่ดีควรมีลักษณะอย่างไรบ้าง ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะประชาชนบางกลุ่มในสังคมไทยจะได้เลื่อมใสและเลื่อมใสพระภิกษุที่ประพฤติตนดีพระวินัย อีกทั้งยังทำให้ประชาชนโดยทั่วไปมีสติและปัญญาในการเลือกนับถือพระภิกษุมากขึ้น สำหรับผู้ที่มิเห็นว่าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและลงโทษพระภิกษุที่กระทำผิดก็จะสามารถทำหน้าที่ของตนด้วยความสะอาดมากขึ้น ส่วนพระภิกษุในสังคมไทยก็จะแยกแยะได้ว่าพระภิกษุรูปใดถือเป็นแบบอย่างทั้งที่ดีและรูปใดถือเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี อันจะนำมาซึ่งการสำรวมระวังในการแสดงออกของตนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัย ยังเห็นอีกว่า นอกจากประชาชนจะควรศึกษาพระวินัยของพระภิกษุแล้ว ประชาชนยังควรจะมีความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ของศาสนาพุทธด้วย เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาคุณภาพจิตใจของตน ตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคลต้องการประสบความสำเร็จในด้านการเรียน เขาก็อาจได้นำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเรียน แทนที่จะไปพึ่งพาการบนบานศาลกล่าวหรือสวดอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ถ้าบุคคลต้องการให้ตนเองมีเสน่ห์ มีคนเมตตารักใคร่ ก็ควรนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการดำเนินชีวิต จะได้ไม่ต้องไปพึ่งพาเครื่องรางของขลัง หรือการทำเสน่ห์ด้วยพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาจะสามารถทำให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถนำความรู้เหล่านี้ไปถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน หรือบุคคลอื่นให้นำไปประพฤติปฏิบัติได้อีกด้วย

3. การศึกษาของพระภิกษุ

3.1 สำหรับสาเหตุอันเกิดจากการศึกษาของพระภิกษุนั้น สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 สาเหตุ ได้แก่ พระภิกษุในชนบทไม่ค่อยได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย

พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ญาณวชิโร) (2559) ได้กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้พระภิกษุจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงสมณสาธนะได้ เนื่องจาก ไม่ได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย โดยเฉพาะพระภิกษุที่อยู่ตามชนบทห่างไกล หากครูผู้สอนได้ยาก เมื่อพระภิกษุขาดการศึกษาดังกล่าว จึงทำให้พระภิกษุเหล่านั้นขาดการสำรวม ไม่มีความละเอียดรอบคอบ อันเกิดขึ้นกับตัวพระภิกษุเอง และพระพุทธศาสนาโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับที่พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า พระภิกษุที่บวชเข้ามาในพุทธศาสนาแต่เดิมก็คือ “ลูกชาวบ้าน” จึงยังไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวพระธรรมวินัยมากนัก ถ้าไม่มีการอบรมสั่งสอนจากพระภิกษุภายในวัดหรือพระอุปัชฌาย์ย่อมทำให้เกิดการกระทำผิดพระวินัยได้โดยง่าย

3.2 พระภิกษุสนใจใคร่รู้ในวิชาความรู้ทางโลกมากเกินไป จนไม่สนใจการปฏิบัติภาวนา

บรรจบ บรรณรุจิ (2559) เห็นว่า พระภิกษุจำนวนมากที่เมื่อเข้ามารับการศึกษาวินัยทางโลกแล้ว มักไม่เอาใจใส่ในการปฏิบัติภาวนาเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าการมีความรู้ทางโลกจะเป็นผลดีแก่ตัวพระภิกษุเองในด้านการรู้เท่าทันกระแสความเป็นไปของโลก และเป็นประโยชน์

ต่อการสอนธรรมะให้แก่ประชาชน แต่ก็ไม่ควรละทิ้งการศึกษาพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนาเพื่อพัฒนาคุณภาพจิตใจของตนเองด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าในประเทศไทยยุคปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เปิดโอกาสให้พระภิกษุเข้ามาเรียนร่วมกันกับฆราวาสในทุกสาขาวิชา ประกอบกับพระภิกษุจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ในการบวชเพื่อความสะดวกต่อการศึกษาเล่าเรียนและมีเป้าหมายชีวิตที่จะลาสิกขาหลังจากจบการศึกษา และออกมาใช้ชีวิตเช่นเดียวกับคฤหัสถ์โดยทั่วไป เป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านี้สนใจวิชาการต่าง ๆ ที่จะนำมาประกอบอาชีพในอนาคต ด้วยเหตุนี้ เวลาที่จะให้แก่การปฏิบัติภาวนาจึงลดน้อยลงไป หรือบางรูปอาจมิได้สนใจเรื่องการปฏิบัติภาวนามาแต่แรกแล้วเพราะมิได้มีเป้าหมายเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์อย่างพระภิกษุในสมัยพุทธกาล

แนวทางการพัฒนา

1) พระราชปรีดีติวมล (สายัณห์ ปณฺณาวชิโร) (2559) ผู้บริหารพระสังฆาธิการทุกระดับ ควรเข้ามาจัดการศึกษาแก่พระภิกษุในชนบทให้ทั่วถึง ทั้งนี้ จากการติดตามข่าวสารประจำวัน คณะผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าถึงแม้ว่าพระภิกษุในเมืองใหญ่ซึ่งอยู่ท่ามกลางสิ่งยั่วยุทางสังคมมากกว่าพระภิกษุตามชนบท แต่ก็มีผลกระทบมิได้ต่างกัน ดังนั้น ถ้ามีการให้การศึกษาเกี่ยวกับพระธรรมวินัยพระภิกษุอาจมีความรู้มากขึ้นว่าสิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ และพยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นไปตามพระวินัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งในประเทศไทยเรา คณะผู้วิจัยเคยทราบว่ามีหลายวัดที่มีธรรมเนียมปฏิบัติที่เอื้อให้ผู้ที่จะประสงค์จะอุปสมบทเข้ามาเรียนรู้พระธรรมวินัยและวิถีชีวิตการเป็นพระภิกษุ โดยให้ผู้ที่จะอุปสมบทนั่งขำหม่อมแล้วเข้ามาอยู่ที่วัดเป็นเวลา 1-2 สัปดาห์ก่อนถึงวันอุปสมบท โดยมีพระพี่เลี้ยงคอยดูแลและอบรมสั่งสอนเรื่องข้อวัตรปฏิบัติในการอยู่ที่วัด ตลอดจนพระวินัยและธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับตัวของพระภิกษุเมื่อเข้าสู่สถานภาพและบทบาทใหม่ในฐานะบรรพชิต

นอกจากนี้ พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโร) (2559) ยังเสริมอีกว่า ควรสร้างพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสาธูปแทรกซึมอยู่ในชุมชนสงฆ์ทั่วประเทศเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุรูปอื่น ๆ ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเนื่องจากการมีตัวอย่างที่ดีน่าจะเป็นการส่งเสริมให้พระภิกษุทั้งหลายมีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้ง การมีพระอุปัชฌาย์ที่มีสมณสาธูปอยู่ภายในวัดยังเป็นที่ปรึกษาในด้านการปฏิบัติภาวนาให้แก่พระภิกษุได้อีกด้วย ถึงแม้พระอุปัชฌาย์จำนวนหนึ่งอาจมิใช่ผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติภาวนาหรือยังมิได้บรรลุธรรมในระดับใดเลยก็ควรเป็นผู้แนะนำสถานที่ปฏิบัติภาวนาที่มีผู้เชี่ยวชาญหรือวิปัสสนาจารย์พำนักอยู่ให้แก่พระภิกษุในความดูแลของตนได้

2) บรรจบ บรรณรุจิ (2559) เสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้พระภิกษุได้ศึกษาทั้งวิชาความรู้ทางโลก พระปริยัติธรรม และการปฏิบัติภาวนาควบคู่กันไป ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยมากเนื่องจาก ถึงแม้พระภิกษุจะออกบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียน แต่พระภิกษุก็ควรรักษาทั้งบทบาทความเป็นบรรพชิต และบทบาทการเป็นผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน ถึงแม้ว่าพระภิกษุยังไม่สามารถ

ทุ่มเทเวลาให้กับการปฏิบัติภาวนาได้เพราะยังต้องมีการเกี่ยวกับการเรียนอยู่ แต่อย่างน้อย พระภิกษุก็ควรเป็นผู้เชี่ยวชาญในศีลดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนในเรื่องพุทธสมบัติดังกล่าวข้างต้น เพราะการแสดงออกทางกายและวาจาย่อมเป็นสิ่งที่ประชาชนสังเกตได้ง่าย ดังนั้น ถ้าพระภิกษุมีการแสดงออกภายนอกไม่ถูกต้องงดงาม ก็จะเป็นเหตุให้พระภิกษุเหล่านั้นถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนได้ง่าย

4. สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี

พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญญาชิโร) (2559) ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของพระภิกษุมากขึ้นไป เพราะสังคมโลกปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสมัยใหม่นี้ เป็นโลกที่ไร้พรมแดน สิ่งเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจ และความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทยทุกกลุ่ม รวมถึงพระภิกษุทั้งหลายด้วย

แนวทางการพัฒนา

1) พระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญญาชิโร) (2559) เสนอแนะว่า พระภิกษุควรใช้เทคโนโลยีการสื่อสารอย่างมีสติ และรู้จักยับยั้งชั่งใจ เพื่อไม่ให้ถูกครอบงำด้วยสิ่งยั่วชวนต่าง ๆ ในทำนองเดียวกัน พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ วิ. (ชัชวาล ชินสโภ) (2559) และ บุญรอด บุญเกิด (2559) ต่างเห็นว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่อาจก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสีย หากแต่ขึ้นอยู่กับผู้ใช้เป็นสำคัญ ถ้าผู้ใช้รู้จักใช้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เช่น ใช้ในการค้นหาข้อมูลสำหรับการศึกษาล่าเรียน หรือใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรมคำสอน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ปัญหาที่แท้จริงจึงมิได้เกิดจากตัวเทคโนโลยีเอง หากแต่เกิดจากสติและปัญญาของผู้ใช้เป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับผู้เชี่ยวชาญทั้งสองท่าน เนื่องจากในยุคปัจจุบันการมีโทรศัพท์มือถือเพียงเครื่องเดียวก็สามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งความบันเทิงต่าง ๆ ได้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเกม ทีวี ภาพยนตร์ เพลง และคลิปวิดีโอต่าง ๆ จึงเป็นการยากที่จะปิดกั้นมิให้พระภิกษุเข้าถึงสิ่งเหล่านี้ อีกทั้ง ถึงแม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อออนไลน์ต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงภาพและคลิปที่ไม่เหมาะสมก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นนิจ ดังนั้น การที่พระภิกษุจะตกเป็นทาสของสิ่งยั่วชวนเหล่านี้หรือไม่จึงขึ้นอยู่กับความยับยั้งชั่งใจของตัวพระภิกษุเองเป็นสำคัญ เพราะคงยากที่จะแก้ไขที่สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีดังกล่าว

2) บุญรอด บุญเกิด (2559) เห็นว่า พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาส พระอุปัชฌาย์ หรือ พระผู้ใหญ่ในวัดควรเป็นผู้ชี้แนะพระภิกษุในความดูแลให้ใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งเพราะพระผู้ใหญ่ดังกล่าวเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุมากที่สุด ทำให้สะดวกในการสอดส่องดูแลและชี้แนะแนวทางในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมให้แก่พระภิกษุทั้งในแง่ของการเป็นผู้เสพสื่อและเป็นผู้ใช้สื่อ แม้กระทั่งการใช้สื่อออนไลน์เผยแพร่ธรรมะดังที่กำลังเป็นที่นิยมในยุคปัจจุบันก็ควรเป็นไปอย่างสำรวมระวังเพื่อมิให้เป็นທີ່ติเตียนของวิญญูชนทั้งหลาย ดังนั้น พระผู้ใหญ่จึงควรปลูกฝังให้พระภิกษุมีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจ และตระหนักในความเป็นบรรพชิตของตนเอง ซึ่งถ้าพระผู้ใหญ่เหล่านั้นประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจะยิ่งช่วย

ให้พระภิกษุในวัดปฏิบัติตามได้ง่ายยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2559) ยังเห็นว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลพระภิกษุ เช่น มหาเถรสมาคม ควรเข้ามามีบทบาทในการออกกฎระเบียบโดยละเอียดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสำหรับพระภิกษุ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอเสริมว่าถ้ามีการออกกฎระเบียบดังกล่าวจริง ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเผยแพร่ให้ประชาชนโดยทั่วไปได้ทราบข้อมูลดังกล่าวด้วย เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจตรงกันและมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลและพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุให้เป็นที่เลื่อมใสของปวงชนสืบไป

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า สาเหตุหลักที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูปมักเกิดจากการที่ตัวของพระภิกษุเองไม่ตระหนักถึงความเป็นบรรพชิตของตนเอง จึงทำให้ไม่ชวนขวยที่จะศึกษาพระธรรมวินัย และไม่พยายามเอาชนะกิเลสในใจของตนเอง หรือพระภิกษุบางกลุ่มอาจเกิดความท้อแท้ในการปฏิบัติภาวนา ประกอบกับในยุคปัจจุบันแต่ละวัดยังขาดพระอุปัชฌาย์และพระผู้ใหญ่ที่ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอก จึงเป็นเหตุให้พวกท่านไม่สามารถชี้แนะและเป็นแบบอย่างให้แก่พระภิกษุในความดูแลของตนได้ ส่วนพุทธศาสนิกชนนั้นก็ก็เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระภิกษุขาดสมณสาธูป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่พุทธศาสนิกชนขาดความรู้เกี่ยวกับพระวินัยจึงไม่สามารถปรณิบัติหรือส่งเสริมพระภิกษุในทางที่เหมาะสมได้ อีกทั้งพุทธศาสนิกชนจำนวนมากไม่ดำเนินการตักเตือนพระภิกษุอย่างสร้างสรรค์เมื่อเห็นพวกท่านกระทำความผิดพระวินัย สำหรับสาเหตุรองลงมาก็คือ การที่พระภิกษุในชนบทไม่ค่อยได้รับการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนา อันเนื่องมาจากการขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ การศึกษาในยุคปัจจุบันยังเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามารถเรียนวิชาทางโลกในสาขาต่าง ๆ เช่นเดียวกับฆราวาส จนทำให้พระภิกษุละเลยการศึกษาพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติภาวนา และสาเหตุรองอีกประการหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีซึ่งในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ในขณะที่ทางมหาเถรสมาคมยังไม่ออกกฎระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนให้แก่พระภิกษุ จึงทำให้พระภิกษุมักใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในทางไม่เหมาะสมได้ง่าย จนกระทั่งทำให้ขาดความกระตือรือร้นในการศึกษาพระธรรมวินัยและการปฏิบัติภาวนาตามมา

สำหรับแนวทางในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุนั้น ถึงแม้ผู้เชี่ยวชาญจะเสนอแนะไว้หลายประการ แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุก็คือ การสร้างเสริมหรือพัฒนาพระอุปัชฌาย์ให้มีสมณสาธูปทั้งภายในและภายนอก แล้วกระจายไปอยู่ตามวัดต่าง ๆ เพื่อคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำในการพัฒนาสมณสาธูป และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุในความดูแลทั้งในเรื่องของการปฏิบัติตนตามพระวินัย การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ตลอดจนการปฏิบัติภาวนา อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจพระภิกษุ

ในยามที่เกิดความรู้สึกท้อแท้ในการปฏิบัติสมณธรรมต่าง ๆ อีกด้วย ดังนั้น ถ้าสังคมไทยมีพระอุปัชฌาย์ที่ถึงพร้อมด้วยสมณสาธูปมากขึ้นเท่าใด การพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุย่อมเป็นไปได้มากขึ้นเท่านั้น เพราะพระอุปัชฌาย์เป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลพระภิกษุในความดูแลของตน และยังเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุมากที่สุด นั่นเอง นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พุทธศาสนิกชนทุกคนควรศึกษาเกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้พวกเขาสามารถปรนนิบัติดูแลพระภิกษุได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และไม่ประมาทจนทำให้พระภิกษุกระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อพระวินัย ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพุทธศาสนิกชนมีความรู้เกี่ยวกับพระวินัยแล้ว พวกเขาจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมและการแสดงออกของพระภิกษุได้อีกด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าถ้าพุทธศาสนิกชนมีความประสงค์ที่จะกล่าวตักเตือนพระภิกษุที่ประพฤติตนขัดต่อพระวินัยหรือธรรมเนียมปฏิบัติอันดีงามก็ควรดำเนินการด้วยวิธีการที่สร้างสรรค์และไม่กระทบต่อวงการสงฆ์โดยรวม อาทิเช่น กล่าวตักเตือนด้วยความเคารพ หรือ รายงานต่อพระผู้ใหญ่ภายในวัดเพื่อให้ดำเนินการวินิจฉัยและตักเตือนเป็นการภายใน เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะน่าจะเป็นทางออกที่ดีประการหนึ่งที่จะเอื้อให้พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนสามารถดำรงความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสมณสาธูปของพระภิกษุทั้งหลาย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาของปวงประชาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมไทยให้ยั่งยืนสืบไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2559 และศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล สำหรับการอนุญาตให้บุคลากรในสังกัดเข้าร่วมเป็นนักวิจัย และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาทั้งแปดท่านที่กรุณาให้สัมภาษณ์และเสนอแนะข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่คณะผู้วิจัยด้วยคามเมตตาจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ บุษุนน. (2559, 20 กันยายน). อาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร [บทสัมภาษณ์].
- ชินสภเถระ. (2562). *พุทธสมบัติ ความลับหลังม่านอนุศาสน์* 8. ปราจีนบุรี: หจก.เจตนารมณณ์ ภัณท์.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2559, 18 กันยายน). ศาสตราจารย์ ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- บุญรอด บุญเกิด. (24 ตุลาคม 2559). อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา [บทสัมภาษณ์].

- พระครูภาวนาวิสุทธิคุณ (ชัชวาล ชินสโณ). (5 กันยายน 2559). เจ้าอาวาสวัดพระธรรมจักร [บทสัมภาษณ์].
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล (2559, 21 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต [บทสัมภาษณ์].
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. ๙). *พจนานุกรมไทยบาลี*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.palidict.com/dl/VerbBase.pdf>
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยาวร). (2559, 20 ตุลาคม). ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- พระราชปรียัติวิมล (สายัณห์ ปญญาวชิโร). (2559, 25 กันยายน). เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด(ธ) [บทสัมภาษณ์].
- พระสุชาติ อภิชาโต. (2564). *เข้าหาพระแท้*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก <https://fb.watch/5bTmw0MnNe/>.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา, ศ. ดร. (2559, 28 พฤศจิกายน). ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพุทธปรัชญา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2559). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2559, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>.

